



Abant İzzet Baysal Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Journal of Social Sciences  
Cilt/Volume: 2005-2 Sayı/Issue: 11

## OSMANLI ARŞİV KAYNAKLARINA GÖRE DİMİTSANA'NIN DEMOGRAFİK YAPISI\*

Levent KAYAPINAR\*\*

### ÖZET

Osmanlı Döneminde herhangi bir köyün tarihini yazabilmek mümkün müdür? Bu makalede Mora Yarımadasının Arkadia bölgesinde yer alan Dimitsana adlı köyünün Osmanlı dönemindeki 1461-1574 yılları arasını kapsayan tarihi yazılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel kaynakları TT 10, TT 446 ve TT 560 numaralı Osmanlı tahrir defterleridir. Bu makaleyle ortaya konulan temel gözlem Dimitsana'nın yaklaşık 100 yıllık dönemde nüfus ve ekonomik gelir bakımından 3 kat artış göstermesidir. Bu gelişimin nedeni XVI. yüzyılda tüm Akdeniz dünyasında görülen genel refahın yanı sıra sadece Mora'ya değil tüm imparatorluk topraklarına hakim olan Pax Ottomana'dan kaynaklanmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Dimistana, Arkadia, Mora, Tahrir Defterleri, Osmanlı

### ABSTRACT

Is it possible to write the history of any village in the Ottoman Period? In this article it was tried to write the history of the village named Dimitsana and situated in the Arcadia region of the Morea peninsula between 1461-1574 years. The principal sources of this article are the tax registers of Ottoman Cadastral Survey TT 10, TT 446, TT 560. The main observation imposed by this research is that in a century Dimitsana had growth three times in point of demographic structure and economic revenue. These process were caused by general prosperity appeared in the Mediterranean Region in the XVI<sup>th</sup> century as well as the Pax Ottomana kept not only Peloponnesus Peninsula but also all imperial territories.

**Key Words:** Dimitsana, Arkadia, Morea, tax registers of cadastral survey, Ottomans

---

\* Bu makale Eylül 2005 - Şubat 2006 tarihleri arasında düzenlenen "*İnternetortamında Birinci Uluslararası Arkadya Kongresi*"nde bildiri olarak sunulmuştur. Makalenin hem Türkçe hem de Yunancası için bkz. "Δημογραφική Σύνθεση της Δημητσάνας με βάση τα Οθωμανικά Αρχεία" *A' Παγκόσμιου Παναρκαδικού Διαδικτυακού Συνεδρίου*. [www. arcadians.gr](http://www.arcadians.gr) veya [http://conference.arcadians.gr/media/L.Kayapinar-Dimitsana\\_el.doc](http://conference.arcadians.gr/media/L.Kayapinar-Dimitsana_el.doc)

\*\* Yrd. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

## GİRİŞ

Osmanlı Dönemi Mora tarihine ait Osmanlı arşivlerinde pek çok kaynak bulunmaktadır. Ancak bu kaynakların büyük bir çoğunluğu büyük yerleşim birimleri ya da siyasi ve ekonomik olaylara ilişkindir. Kasaba veya köy ölçeğinde bir yerin Osmanlı dönemindeki tarihini ise çok özel istisnai bir kaynak olmadığı taktirde yalnızca Tapu Tahrir defterleri denilen kaynaklardan öğrenebiliriz. Fakat bu kaynak grubu pek çok problemi de içermektedir. Yazı dili Osmanlıca olan bu belgeleri okumak araştırmacılar için hiç de kolay değildir. Çünkü Osmanlıca'da sesliler harf olarak gösterilmemekte sadece sessizler harf olarak yazılmaktadır. Genelde tevki yada siyakat denilen noktasız yazı türü kullanılmıştır. Bu durumun yarattığı zorluk özellikle özel isimlerin ve yer adlarının okunmasında kendini iyice hissettirir. Bundan dolayı Mora Yarımadası'nın Arkadia bölgesinde yer alan Dimitsana tarihini bir makale düzeyinde de olsa binlerce kilometre uzaktan yazma girişiminde bulunan bu satırların yazarının bu özel isimlerin okunmasında hata yapmaması da mümkün değildir. Sadece Dimitsana'nın değil, Mora'da yer alan herhangi bir yerleşim biriminin tarihinin yazılmasında kaçınılmaz olarak kullanılması gereken bu tahrir defterlerinin Mora'ya ait olanlarının bir listesinin makalenin ilk bölümünde verilmesi bundan sonra da yapılabilecek araştırmalar için yararlı görülmüştür. Makalenin ikinci bölümünde ise bir tahrir defteri nedir, neleri içermektedir, özellikleri nedir gibi sorulara cevap bulabilmek için Mora'ya ait ilk tahrir defterinin özellikleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise Dimitsana'nın 1461-1574 yılları arasında tarihi gelişimi anlatılmıştır. Ekler kısmında ise kullanılan Osmanlı tahrir defterlerinden Dimistana'ya ait olanlarının bazısının transkripsiyonu verildikten sonra okuyucular bu belgelerin fotokopisini bulacaktır.

### 1- Osmanlı Döneminde Dimitsana'nın ve Mora tarihinin kaynakları olarak Tapu Tahrir Defterleri

Mora'ya ait Osmanlı Tahrir Defterleri

1) TT 10, Fatih Devri (1461), Maliye, Mora vilayetine bağlı liva, nahiye, köy gibi idari birimlerin adlarını ve buralarda yaşayan nüfusun isimlerini ve elde edikleri gelirlerinden ödedikleri vergileri ayrıntılı olarak gösteren mufassal tahrir defteri.

2) TT 80, I. Selim Devri (1512-1520), Maliye, Mora Vilayetindeki kazalarını, nüfusunu, ve hasılatını (vergi gelirlerini) timar sahiplerini, kalalar muhafızlarına (kalelerde asker olarak görev yapanlara) ait timarları, Venedik'de kalan Anabolu (Naulion) kalasının hududunu ve Mora'da alınan ipek rusumu (vergisi) kanununu da havi (içeren) mufassal (ayrıntılı) tahrir defteri.

3) TT 114, H. 929 (1522)-938, Kanuni Sultan Süleyman, Askeriye, Mora'daki kalalar mustahfızlarına (kaleyı koruyan askerlere) ait timarların icmal (sadece timar sahiplerin ve yerleşim birimlerinin isimlerinin yazıldığı ancak burada

yaşayan nüfusun adlarının yazılmayarak sadece toplam nüfusun ve gelirin rakam olarak verildiği kısaltılmış özet) defteri.

4) TT 367, Kanuni Devri (1520-1566), Dahiliye, Karlili, Tırhala, Eğriboz, Mora, Rodos, İşkodra, Dukakin, Ohri, Elbasan livaları tahrir defteri.

5) TT 390, Kanuni Devri (1520-1566) Mora livasının Balyabadra (Palaia Patra), Moton, Koron, Kalavrita, Korintos, Arhos (Argos), Hlumiç, Karitena, Mizistra (Mistra), Arkadya kazalarında tımarlara havi icmal defteri.

6) TT 446, Kanuni Devri (1520-1566), Maliye, Mora livasının Korintos, Anapoli, Arhos, Karitena, Arkadya kazalarında bulunan köylerin nüfus ve hasılatıyla kalelerinin timarlarını ve teçhizatını havi mufassal defter.

7) TT 509, H.979 (1571), II. Selim Dönemi (1566-1574) Mora livasının Balyabadra, Hlumiç, Moton, Kalavrita, Korintos, Anapoli, Karitena, Arhos, Arkadya kazalarındaki tımarların icmal defteri.

8) TT 560, II. Selim Dönemi (1566-1574), Maliye, Evkaf, Askeriye, Mora livasının Karitena, Arhos, Mizistra, Arkadya, Kalamata, Muton, Koron, kazaları nüfus ve hasılatını ve kalelerin mustahfızanlarının timarlarıyla kale teçhizatını ve Karitena, Arkadya, Koron beldelerinin evkafına havi mufassal defter

9) TT 565, II. Selim Dönemi (1566-1574), Tımar, Mora'da Mizistra livasının Mizistra, Monemvasia, Koron, Kalamata kazalarında bulunan ve kalaları mustahfızanlarına ait tımarların icmal defteri.

10) TT 605, H. 991 (1583), III. Murat (1574-1595), Maliye, Evkaf, Mora livasının Korintos, Tripolis, Arhos, Anabolu, Karitena nahiyeleri ve köylerinin nüfus ve hasılatı ile tımarlarını ve Karitena evkafı ve kalelerini gösteren mufassal defter.

11) TT 607, H. 991 (1583), III. Murat (1574-1595), Maliye, Askeriye, Mora livası kanunnamesiyle livaya mülhak kazaların nüfus ve hasılatıyla kalaların teçhizatına ve evkafına havi.

12) TT 712, H. 1022 (1613), I. Ahmet (1603-1617), Maliye, Evkaf, Askeriye, Mora livasının Balyabadra, Hlumiç, Kalavrita, Arkadya, Andrusa, Muton kazaları köylerinin nüfus ve hasılatını havi mufassal defter suretidir.

13) TT 714, H. 1022 (1613), I. Ahmet (1603-1617), Maliye, Evkaf, Mora livasının Korintos, Tripolis, Arhos, Anapoli, Karitena kazalarının nüfus ve hasılatlarıyla hasları ve Karitena'daki evkafı beyan eden mufassal tahrir defteri.

14) TT 715, H. 1022 (1613), I. Ahmet (1603-1617), Maliye, Evkaf, Mizistira, livasında ve kalelerinde mustahfızanlara ait tımarların ve evkafın mufassal tahrir defteri.

15) TT 777, H. 1052 (1642), Sultan İbrahim (1640-1648), Askeriye, Mora'da vaki Arkadya, Anavarin, Muton ve sair kalelerdeki barutçu, kundakçı (tüfek yapımcısı), kireççi, kiremitçi, doğancı, mustahfızan ve topçuyanlar ile mevcut cephanelerin yoklamasına havi.

16) TT 796, H. 1076 (1665), IV. Mehmet, (1648-1687), Maliye, Mora livasındaki Korintos (Gördus) nahiyesinin Mora tahrir defterine sadık olarak yazılmış tahriri.

17) TT 797, H. 1079 (1668), IV. Mehmet (1648-1687), Askeriye, Cezair (Adalar) aklamından (kaleminden-dairesinden) Mora, Mizistra, İnebahtı, Eğriboz, Suğla (Çeşme), Kocaeli livalarındaki timar sahiplerinden Kandiye (Girit) muhasarasında (kuşatmasında) bulduklarını beyan edenlerle Anadolu mensuhat (timarları ibdal edilenlere) timarlarına havi.

18) TT 876, H. 1127 (1715), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Mora'da Tripolis kazasının nüfus ve hasılatıyla İslam, zimmi (Osmanlı tebası gayrimüslimler), ve Venedikli müstemenlere (ecnebi tebasında olanlara) ait emlak ve araziye havi mufassal defter.

19) TT 878, H. 1127 (1715), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Mora'da vaki Manya kazasının Pasova, Kilef, Zarnata nahiyeleri kurasında İslam, reaya ve Venedikli tasarrufunda bulunan mezari (mezralar) çiftlikata (çiftlikleri) mübeyyin (beyan eden) mufassal defter.

20) TT 879, H. 1128 (1715), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Mizistra sancağında Kalamata, Leondar, Andrusa kazalarının nüfus ve emlak ve hasılatını mübeyyin (beyan eder).

21) TT 880, H. 1128 (1715), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Mora'da Arkadya, Anavarin-i Atik (Eski), Anavarin-i Cedid (Yeni) kazaları köylerindeki ve Mora'daki kalaların nüfus ve hasılatını mübeyyin ve Venedik emlakına mübeyyin mufassal tahrir defteri.

22) TT 881, H. 1128/1129 (1716), III. Ahmet (1703-1730), Timar, Mora'da serasker Osman Paşa tarafından tevcih (verilen) olunan timarlara havi.

23) TT 882, H. 1128 (1716), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Mora livasının tahrir-i emlak defteri (mülklerinin (arazi ve diğer gayr-i menkul) yazıldığı defter).

24) TT 883, H. 1128 (1716), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Benefşe (Monemvasia), Mizistra kazalarında on altışar karye ile dört bab (adet) manastırın defteri.

25) TT 884, H. 1128 (1716), III. Ahmet (1703-1730), Maliye, Teshiri (Zapt edilmesi) müyesser (kolay) olan Mora adasındaki emlak ve araziye mübeyyin.

26) TT 890, H. 1131 (1718), III. Ahmet (1703-1730), Timar, Askeriye, Mora livasındaki kalalar mustahfızanlarına, Mora muhafızları Mustafa ve Ahmet Paşalar tarafından tevcih olunan timarlara havi.

27) TT 894, H. 1138 (1725), III. Ahmet (1703-1730), Askeri, Mora'da Anapolu, Plamude, Kastel-i bahri (Deniz kalesi) ve sair kalaları muhafızlarıyla erbab-ı timarının (timar sahiplerini) gösteren defter

28) TT 1046, Tarihsiz, Maliye, Mora'da Balyabadra kazasının havi olduğu köylerin nüfus ve hasılatını mübeyyin mufassal tahrir defteri parçası.

Ayrıca Mizistra adına üç ve Korintos'a ait bir tahrir defteri de bulunmaktadır. Bu defterlerin numaraları şöyledir.

Mizistra: 603, 677, 731,

Korintos 944

Aslında Tapu tahrir defteri olup ancak arşivde maliye katoloğunda yer alan Mora'ya ait defterler ise İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Maliyeden Müdevver Defterler adı altında şöyle numaralandırılmıştır

MAD 561

MAD 5354

MAD 7217

Mora'nın 1715 yılında ikinci kez alınmasından sonra tutulan son tahrir defterleri ise Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadim Arşivi'ndedir ve aşağıdaki numaralar ile kaydedilmiştir.

TT 15/509, 1715 tarihli (III. Ahmet 1703-1730) Mora Mufassal Defteri cilt

1

TT 24/510, 1715 tarihli (III. Ahmet 1703-1730) Mora Mufassal Defteri cilt

2

TT 25(1)/511, 1715 tarihli (III. Ahmet 1703-1730) Mora İcmal Defteri

TT 71, H. 1129 (1716) (III. Ahmet 1703-1730), Mora (Kanunnameli)

## **2- Mora'ya Ait İlk Tahrir Defterin Özellikleri ve Tarihlendirilmesi**

Bilgi toplumuna ulaşan çağımızın insanı dünya ile olan iletişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek amacıyla zamanının büyükçe bir dilimini her gün ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabilmek için harcıyor. Bu da zamanı daha değerli kılıyor ve insanları, ilgi duyulan konunun ana çerçevesini çizdiği kadar spesifik nüansları da gösteren, kısa ama özlü veriler sunmayı başaran istatistiksel bilgilere yönelmeye itiyor.

Okuyucunun bu yoğun talebi son yıllarda tarih ilmi için de geçerli. Bundan dolayı tüm dünyada son zamanlarda bilim adamları tarafından yapılan tarih araştırmalarında istatistiksel bilgiler yoğun olarak kullanılmaya çalışılıyor. Ancak tarihin her çağı sahip olduğu kaynaklardan dolayı istatistiksel bilgileri kullanmada aynı oranda şanslı değil. Örneğin eskiçağ, ortaçağ ve yeniçağ dönemlerinde çalışan tarihçiler yakın ve modern dönem tarihi üzerinde çalışan meslektaşlarına göre daha az şanslılar. Bir de elimize ulaşan istatistiksel kaynakların az olması "Dünya

tarihinin istatistik öncesi dönemin merkezinde bulunmasına” neden oluyor. Ancak “bu durumun tek istisnasının da Türklere ait kaynaklar” olduğunu vurgulanıyor.<sup>1</sup>

İstatistiksel olarak istisna diye nitelendirilen Türk kaynakları ortaçağın son dönemi ve yeniçağ için Osmanlı tahrir defterleridir. Bu defterlerde fethedilen yeni bölgelerde Osmanlı taşra teşkilatının nasıl uygulandığını, halkın demografik yapısını ve onomastiğini, bölgenin toponomisini ve iktisadi tarihini öğrenmemiz mümkün olmaktadır.<sup>2</sup>

Osmanlı öncesi Bizans döneminde de Osmanlı tahrir sistemine benzeyen ve X. yüzyıldan itibaren uygulanan, kişilerin mal ve mülklerini kaydederek onları vergilendiren ve her otuz yılda bir tekrarlanan yeniden yazım manasına gelen anagrafi (αναγραφή) sistemi vardı. Ancak Bizans İmparatorluk arşivlerinin tamamen yok olmasından dolayı, biz bu sistemi sadece elimize ulaşabilen çok az sayıda kayıt örneklerinden öğrenebiliyoruz.<sup>3</sup>

Ancak Bizans İmparatorluğu’nda anagrafi türü çok önemli bilgiler içeren ve üzerinde yaşayanlarla birlikte toprağın tasarruf hakkının devlet tarafından kişilere ve kiliselere devredildiği kayıtların tutulduğu praktikalar (Πρακτικά) da vardı. Bu kayıtlar anagrafi kayıtlarına nazaran çok daha fazla sayıda günümüze kadar ulaşmıştır.<sup>4</sup> Fakat bu kayıtlar ne içerik açısından, Osmanlı tahrir defterleri kadar kapsamlı ne de sayıca tahrir defterleri kadar çoktur.

<sup>1</sup> V. Panayotopoulos, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Atina 1985, s. 18.

<sup>2</sup> Günümüze ulaşan en eski Osmanlı tahrir defteri ve bunların nasıl tutulduğuna dair daha fazla bilgi için bk. H. İnalçık, *Hicrî 835 Tarihli Süret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara 1954, s. XI-XXXVI. Ayrıca tahrir defterlerinin istifade eden bilim adamlarının karşılaştıkları problemler için bk. K.Çiçek, “Osmanlı Tahrir Defterlerinin Kullanımında Görülen Bazı Problemler ve Metod Arayışları” *Türk Dünyası Araştırmaları*, 97, 1995, s. 93-111.

<sup>3</sup> V. Panayotopoulos, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Atina 1985, s. 29; N. Svoronos, “Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIe siècles: le cadastre de Thebes” *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 83, 1959, s. 63-67; Thiriet, *La Romanie vénitienne au moyen âge. Le développement et l’exploitation du domaine colonial vénitien (XIIe – XVe siècles)*, Paris 1959, s. 266-267;

<sup>4</sup> Praktikaları kullanarak yapılan çalışmalar için bk. D. Jacoby, “Phénomènes de démographie rurale a Byzance aux XIIIe, XIVe et XVe siècles” *Etudes Rurales*, 5-6, 1962, s. 161-186; N.K.Kondov, “Demographische Notizen über die Landbevölkerung aus dem Gebiet des unteren Strymon in der ersten Hälfte des XIV. Jahrhunderts” *Etudes Balkaniques*, 2-3, 1965, s. 261-272; A.Laiou-Thomadakis, *Peasant Society in the Late Byzantine Empire. A Social and Demographic Study*, Princeton 1977; Praktikaların diğer yazım sistemlerindeki defterlerle benzerlikleri için bk. K.Çiçek, “Osmanlılardan Önce Akdeniz Dünyasında Yapılan Tahrirler Hakkında Bazı Gözlemler” *Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 6, 1995, s. 64-68. Ayrıca Bizans praktikalar ile Osmanlı tahrir defterlerinin karşılaştırılması ile yapılan bir çalışma için bk. H.Lowry, “The Island of Limnos: a case study on the continuity of

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde kalan pek çok bölge gibi Mora yarımadasında da tahrir defterleri tutulmuştur. 1460 yılında Mora Despotluğu'na son verildikten sonra yapılan tahrirlerin pek çoğu günümüze kadar ulaşmıştır. Çalışmamızın konusunu ise Mora için tutulan ilk tahrir defterleri oluşturacaktır. Bu defterler şu anda iki ayrı arşivde bulunmaktadır. Defterlerden ilki Bulgaristan'da Sofya Kirill ve Metodiy Milli Kütüphanesi'nde 1/14662<sup>5</sup> numarada bulunmaktadır. Diğer defter ise İstanbul'da Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Tapu Tahrir 10<sup>6</sup> no ile kayıtlıdır.

Sofya Kirill ve Metodiy Milli Kütüphanesi 1/14662 numaralı defterin 48 yaprağı 98 sayfası vardır.<sup>7</sup> Bir, iki, üç, on iki, on üç, yirmi, kırk, kırk bir, altmış beş, seksen iki, seksen üç numaralı sayfalar boştur. Genelde bu boş sayfalar bir dirlikten diğerine geçilirken verilmiştir. Defter başından ve sonundan eksiktir.<sup>8</sup> Defterin 35 cm boyu ve 14 cm eni vardır.<sup>9</sup> Sayfaların pek çoğu tamamen yada yarı sararmış durumdadır. Mürekkep bazı yerlerde silinmiş, ancak metin okunmayacak kadar zarar görmemiştir. Defterin filigranı makas şeklindedir.<sup>10</sup> Defterin yazı türü XV. yüzyılda tahrir defterlerinin hemen hemen tamamında kullanılan tevki hattıdır.<sup>11</sup>

Defterin katibi Yunan, Arnavut ve Türk yer ve kişi adlarının fonetik yapısını maharetle göstermeyi başarmıştır. Bununla birlikte yabancı kökenli kelimelerin

---

Byzantine forms under Ottoman Rule" *Continuity and Change in late Byzantine and Early Ottoman Society* Birmingham 1986, s. 235-261.

<sup>5</sup> Bundan sonra bu defter kısaca **Kirill ve Metodiy 1/14662** olarak anılacaktır.

<sup>6</sup> Bundan sonra bu defter kısaca **Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10** olarak anılacaktır.

<sup>7</sup> Sofya'da bulunan Mora'ya ait bu defterden bilim dünyasını ilk defa haberdar eden B. Cvetkova olmuştur. Bk. **B. Cvetkova**, "Noviye dannıye o hristianah-spahiyah na balkanskom poluostrove v period turetskovo gospodstva" (Türk İdaresi Zamanında Balkan Yarımadası'nda Hıristiyan Sipahiler Hakkında Yeni Veriler) *Vizantijskij Vremennik*, 13 (1958), s. 184-197.

<sup>8</sup> Sadece bu defteri kullanarak ilk defa araştırma yapanlar için bk. **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, "Oikonymes et anthroponymes du Péloponnese vers la moitié du XVe siecle" *Actes du XVe Congres International des Sciences Onomatiques*, (Sofya 1972), I, Sofia 1974, s. 69-72; Aynı ekip daha sonra tüm defteri inceleyerek Bulgarca ve kısa bir Fransızca özet ile birlikte kitap niteliğinde bir makale yayınlamıştır. Bk. **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, "Selişni, liçni i familni imena ot severozapaden Pelopones prez sredata na XV vek", *Godišnik na Sofijskiya Universitet*, LXVIII, Sofya 1977, s. 213-296.

<sup>9</sup> **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, "Selişni, liçni i familni imena ot severozapaden Pelopones prez sredata na XV vek", *Godišnik na Sofijskiya Universitet*, LXVIII, Sofya 1977, s. 213.

<sup>10</sup> **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, "Selişni, liçni i familni imena ot severozapaden Pelopones prez sredata na XV vek", *Godišnik na Sofijskiya Universitet*, LXVIII, Sofya 1977, s. 214.

<sup>11</sup> **H. İnalçık**, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara 1954, XII; Tevki hattının genel özellikleri için bk. **M. Yazır**, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, Ankara 1983, s. 120-122.

Türkçe telaffuzuna bağlı olarak bazı değişimler olmuştur. Sesiz harflerin birleşimini kolaylaştıran sesli harfler kullanılmış; Stefanos yerine İstefanos<sup>12</sup> yazılmıştır. Slav ve Arnavut yer isimlerinde sıklıkla kullanılan -itsa- son ekini ise -ça, çe, ca, ce- olarak ; Kalandritsa yerine Kalandriça yazılmıştır<sup>13</sup>. Yumuşak ve sert sessizlerde bir birleri ile zaman zaman yer değiştirmekte; Palya Patra yerine Balya Badra yazılmaktadır.<sup>14</sup> V harfi ile başlayan kelimelerin ilk harfi bazen U harfine dönüşmekte; Vlaho yerine Ulaho yazılmaktadır.<sup>15</sup> Ayrıca Balkanlardaki<sup>16</sup> bir çok yerde görüldüğü gibi dişsel sessizler olan ve Türkçe’de yer almayan ancak Arnavutça ve Yunanca kelimelerde yoğun olarak kullanılan th ve dh harfleri peltek se ve zel harfleri ile gösterilmiştir. Örneğin Dhiahos Vartholemos (Διάκος Βαρθολαίμος) yerine Ziakos Varsolemos yazılmaktadır.<sup>17</sup> Bütün bu veriler bize katibin Türkçe’nin yanı sıra, Arnavutça ve Yunanca da bildiğini düşündürüyor.

Mora’ya ait Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Tapu Tahrir 10 numarada kayıtlı ikinci defterin 36 cm boyu 13,5 cm eni<sup>18</sup> ve 2,5 cm de kalınlığı vardır. Defter 96 yaprak ve 192 sayfadan oluşmaktadır. Defterin otuzsekiz, otuzdokuz, altmışyedi, yüz kırk bir, yüzelliüç, yüzdoksaniki’nci sayfaları boştur. Defter siyah mukavvalı oval çiçek desenli yeni bir cilde sahiptir. Cild kapağının içi çiçek desenli ebru ile süslüdür. İlk sayfadan önce sonradan eklenmiş mavi bir karton vardır. Defter değişik zamanlarda iki kez arşivciler tarafından modern rakamlarla numaralandırılmıştır. Altı çizili olmayan rakamlar ilk verilen numaralardır. Altı çizili olan rakamlar ise en son verilen defterin sayfa numarasıdır.<sup>19</sup> Defterin bazı sayfaları rutubetten zarar görmüştür ve bazı yerler okunamaz durumdadır.

İki defter ilk bakışta aynı defterin parçaları gibi gözükmektedir. Ancak iki defter üzerinde birbirlerinden habersiz çalışan ilk araştırmacılar, defterlerin aynı defterin iki ayrı parçası olduğunu fark edememişlerdir.

<sup>12</sup> Kirill ve Metodiy 1/14662, s 50=vrk.24b.

<sup>13</sup> Kirill ve Metodiy 1/14662, s 4=vrk.1b.

<sup>14</sup> Kirill ve Metodiy 1/14662, s 86=vrk.42b.

<sup>15</sup> Kirill ve Metodiy 1/14662, s 71=vrk.35a.

<sup>16</sup> **H. İnalçık**, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara 1954, XIII.

<sup>17</sup> Kirill ve Metodiy 1/14662, s. 28=vrk.13b.

<sup>18</sup> Bu defteri ilk defa yoğun olarak kullanılması ve bilim dünyasına tanıtılması **N. Beldiceanu-I. Beldiceanu-Steinherr**, “Recherches sur la Morée (1461-1512)” *Südost-Forschungen*, c.XXXIX 1980, s. 17-74 makalesi ile olmuştur. Bu makalede sayfa 19’da defterin ebatlarını 37/14,5 cm olarak verir.

<sup>19</sup> İlk sayfadan önce mavi kartonda şöyle bir not düşülmüştür. “Defter sahifeleri 9.1.1990 da yeniden düzenlenmiştir. Altı çizili rakamlar yeni numaralardır” Tezimizde TT 10 nolu defterle ilgili dipnot verirken yeni sayfa numaralarını esas aldık.



Sofya ve İstanbul'da bulunan defterlerin aynı defterin iki parçası olabileceğini ilk defa I. Alexandrapulos iddia etmiştir.<sup>20</sup> Ancak bu iddiasını temelde Cvetkova'nın makalesine eklediği deftere ait fotokopilerin İstanbul'daki deftere benzediğine dayandırıyor. Yani defterin yazısına bağlıyor. Halbuki 15. yüzyılda tutulan bütün tahrir defterleri tevki hattı ile tutulmuştur. Yeterince kanıt gösterememesine rağmen I. Aleksandropulos iddiasında haklı çıkmıştır. Bu iki defterin aynı defterin parçaları olabileceğini ise herhangi bir kanıt göstermeden Beldiceanu'lar da 1986 yılında yazdıkları bir makalede söylemişlerdir.<sup>21</sup>

Kanaatimize göre defterlerin aynı olabileceğine en büyük kanıt filigranlarıdır. TT 10 no'lu defterin filigranı makas şeklindedir. Makasın boyu 7 cm, eni ise 3 cm'dir.<sup>22</sup> Filigranın şekli ve ebatlarından dolayı defterin kağıdı ya 1459-1460 Floransa menşeli ya da 1457 Napoli kaynaklı olabilir.<sup>23</sup>

Defterin yazısı tevkidir ve Sofya Metodiy ve Kiril Kütüphanesinde bulunan 1/14662 no'lu defterin bütün imla özelliklerini taşımaktadır. Tıpkı o defterde olduğu gibi -itsa eki ca, ce, ça, çe eki ile<sup>24</sup>, Stamati yerine İstamati,<sup>25</sup> Palya Patra yerine Balya Badra<sup>26</sup>, Vlaho yerine Ulaho<sup>27</sup> yazılmaktadır.

Bütün bunlardan dolayı Sofya Kiril ve Metodiy Kütüphanesinde bulunan 1/14662 no'lu defter ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi TT 10 no'lu defter aynı defterin iki parçası olduğu kanaatindeyiz. Sofya'daki defter 35x14 cm, İstanbul'daki defter ise 36x13.5cm ebatlarındadır. Boyda bir ve ende yarım santimi geçmeyen aradaki fark ise parçalanmış defterin daha sonra tekrar ciltlenmesinden kaynaklanmaktadır. TT 10 no'lu defterin cildinin yeni olması da defterin sonradan ciltlendiğinin bir kanıtıdır. Ayrıca iki defterin de makas filigranlı olması bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. En son ve kesin bir kanıt olarak ise Nikefor Kavasila'yı gösterebiliriz. Nikefor Kavasila nefsi-i Hulumiç'de oturmakta ve bir

<sup>20</sup> İ.H. Aleksandropoulou, « Δύο Οθωμανικά Κατάστιχα του Μοριά (1460-1463) », *Πρακτικά του Α Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών (2-4 Δεκ. 1977)*, Atina 1978, s. 399.

<sup>21</sup> N. Beldiceanu-İ. Beldiceanu-Steinherr, "Corinthe et sa région en 1461 d'après le registre TT10", *Südst-Forschungen*, c. XLX (1986), s.37.

<sup>22</sup> C. M. Briquet, *Les Filigranes Dictionnaire Historique des Marques du Papier des Leur Apparition Vers 1282 Jusqu'en 1600*, c. II, Leipzig 1923, s. 237, no 3685; Bu eser 1968'de cilt numaraları değiştirilerek tekrar yayınlanmıştır. Bk. C. M. Briquet, *Les Filigranes Dictionnaire Historique des Marques du Papier des Leur Apparition Vers 1282 Jusqu'en 1600*, c. I, Amsterdam 1968, s.237 ve c. III, 1968 Amsterdam 1968, no. 3685 (1459/60).

<sup>23</sup> Makas şeklinde ve 7x3 cm ebatlarında filigranlı kağıtlar 1465 Lucques'de, 1469 yılında Roma ve Venedik'de, 1472 Venedik'de, 1470-72'de de Roma'da üretilmiştir. Ancak TT 10 no'lu defterde kullanılan kağıt 1463 yılından sonra üretilmiş olamaz.

<sup>24</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 40.

<sup>25</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 121.

<sup>26</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 142.

<sup>27</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 172.

mahalleye kendi adını vermektedir. Biz bu zatı Başbakanlık Osmanlı Arşivi TT10 no'lu defteri 76. sayfasında "Mahalle-i Nikefor Kavasila, Nikefor el-mezkur" kaydı ile görüyoruz. Aynı zatı Sofya Kirill ve Metodiy 1/14662 no'lu defterde sayfa 49=varak 24a'da "timar-ı Nikefor Kavasila, kendü eşer" ifadesi ile buluyoruz. Yani Nikefor Kavasila nefsi-i Hulumiç'de yaşamakta ve kendisi sefere katılmak görevi ile bir timar tasarruf etmektedir. Bu da Sofya ve İstanbul'daki defterlerin aynı olduğunun kanıtıdır.

### 2.1- Defterin Tarihlendirilmesi

Defterin ilk sayfası elimize ulaşmadığından, bu tahririn hangi il yazıcısı ve katip tarafından yapıldığını bilmiyoruz. Aynı şekilde bir tarih de yoktur. Ancak defterdeki bazı bilgilere dayanarak yaklaşık bir tarihe ulaşmamız mümkün olabilmektedir.

Mora'nın ilk idarecisi olarak Turhan Bey oğlu Ömer Bey'i görüyoruz. Turhan Bey, Mora'nın fethi ile görevlendirilmiş bir Osmanlı akıncı beyi idi<sup>28</sup> ve Tesalya'nın idarecisi idi.<sup>29</sup> Mora'yı çok iyi tanıyordu.<sup>30</sup> Ömer Bey de babası ile birlikte ilk önce Tiva ve Atika bölgesine akınlar düzenlemiştir.<sup>31</sup> Daha sonra ise Ömer Bey'in babasının görevini devraldığı anlaşılıyor. Ömer Bey'i 1455 yılında 317.065 akçelik geliri ile Tırhala sancakbeyi olarak görüyoruz.<sup>32</sup> Osmanlı kayıtları 1458 yılında Atina'nın alınması sırasında Ömer Bey'i Mora'nın idarecisi olarak zikrederler.<sup>33</sup> 1458 yılında Osmanlı Devleti ile Mora despotları arasında yapılan anlaşmaya karşı Moralı yerel idareciler ve Arnavutlar isyan etmiş ve Osmanlı Sultanı II. Mehmet Mora'ya tekrar sefer düzenlemek zorunda kalmıştır. Bizans

<sup>28</sup> Fr. Giese, *Die Altosmanische Chronik des Asıkpasazade*, Leipzig 1929, s. 115-116; N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1949, s. 180-181. "Bir gün Sultan Murad Han Gazi eyidür: Turhan'ı kağırun (çağırun) gelsün der, vardılar, Turhan'ı kağırdılar. Geldi. Sultan Murat Han Gazi eyidür: Turhan bu Germe hisarı ki Mora'nın ağzıdır. Anı ne suretle almak gerek bana haber ver dedi.....Ve Turhan Bey'i sancağı ile önce gönderdiler. Onun için ki ol Germe tarafı onun ucuydu."

<sup>29</sup> L.Chalocandyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 95. "Tesalya ephanı Turhan, Vasileos'a gönderilen haberleri alıp Mora'ya sefer düzenledi".

<sup>30</sup> L.Chalocandyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 118. "Sonra ordusunu ikiye bölerek, Tesalya'nın beyi ve Türkler arasında Mora'yı en iyi bilen, Turhan'ı askerlerin bir kısmı ile birlikte bin kadar yeniçeri vererek Mora'nın ortasına gönderdi."

<sup>31</sup> L.Chalocandyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 92. "Turhan'ın oğlu Ömer Tesalya ordusunu alarak Tiva'ya ve Atika'ya sefer düzenledi, talan edip çok ganimet toplayarak akın etti."

<sup>32</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver 10 no'lu defter, vrk. 1b.

<sup>33</sup> İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter*, haz. Ş. Turan, Ankara 1954, vrk. 126; İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter*, haz. Ş. Turan, Ankara 1957, s. 124. "Mezbûr makamda leşker-i mansûr ârâm idüb tururken, Turhan-oğlu Ömer beğ'den ki ma'mûre-i Mora'nun vâlisiydi, berîd-i sa'îd irdi, mezkûr kürenün meşhûr şehirlilerinden Asine didikleri kal'anun ki hükemây-i kudemây-i Yunan'un mekânıdır, fethi haberin virdi."

kaynaklarına göre bu isyana Mora idarecisi Ömer de katılmış ve görevine bundan dolayı son verilmiştir.<sup>34</sup>

Ömer'den sonra Mora idarecisinin kim olduğu sorusunun cevabını Chalkokondyles'in "daha sonra bir anlaşmazlıktan dolayı isyan eden Tesalya eparhı Ömer ile savaştı ve çok uzun zaman geçmeden vasileos (sultan) Ömer'i görevden azlederek idareyi Gelibolu eparhı Zaganos'a verdi" cümlelerinde buluyoruz.<sup>35</sup> Ancak Zaganos Paşa'nın 1460 yılındaki Mora seferi sırasında Sandamiri'nin alınması sırasında fikhın kurallarına uymayarak halka aşırı sert davranmasından dolayı II. Mehmet tarafından görevden alınmış ve yerine Hamza atanmıştır.<sup>36</sup> Fakat Hamza'nın da teslim olan bir şehri talan etmesi yüzünden II. Mehmet onu da görevden alarak tekrar Zaganos'u Mora idarecisi olarak atamıştır.<sup>37</sup> Kaynaklarda 1463 yılına gelinceye kadar Elvan oğlu Sinan Bey'den başka birini Mora idarecisi olarak göremiyoruz.

Mora'ya ait en eski defterde Mora sancakbeyi olarak Elvan oğlu Sinan Bey kaydedilmektedir.<sup>38</sup> Sinan Bey hakkında batılı kaynaklarda her hangi bir bilgiye rastlamıyoruz. Fakat Osmanlı kaynakları Elvan oğlu Sinan Bey hakkında bize bilgi sunmaktadır. Bu kaynakların başında Aşıkpaşazade, Neşri, Tursun Bey ve İbn Kemal gelmektedir.

Aşıkpaşazade tarihinde 1460 yılındaki Mora'daki olaylar anlatılırken "Mahmut dahi bu tarafta yürüdü Germe hisarına yakın vardı. Ol zamanda Mora'nın sancakbeyi Elvan beğ oğlu Sinan Beğ idi" ifadesi ile Sinan Bey'in adı geçer.<sup>39</sup> Neşri'de Aşıkpaşazade'nin ifadelerini tekrarlayarak 1460 Mora seferi esnasında "Mahmut paşa dahi Germe hisarına yakın varıcak, ol zamanda Mora sancağı beği Elvan Beyoğlu Sinan Bey idi" demektedir.<sup>40</sup> İbn-i Kemal'de 1460 yılında Mora'ya yapılan sefer esnasında Sinan Bey'den "Elvan Bey-oğlu Sinân

<sup>34</sup> L.Chalcocondyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 214. "Bu isyana birileri Ömer'in katıldığıını söyledi. Daha sonra haber süratle vasileosa (sultana) ulaştı; O, Ömer'in Mora'daki idaresine son vererek yerine geçmek üzere idareci gönderdi."

<sup>35</sup> L.Chalcocondyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 226.

<sup>36</sup> L.Chalcocondyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 235. "Vasileos (sultan) anlaşmalara uydu ve esir alarak oradan ayrıldı ve Aigion'da ordugah kurdu. Orada Tesalya ve Mora eparhı Hamza'yı bıraktı. Sandamerion başarısızlığından dolayı Zaganos'u görevden azletmiş ve onu (Hamza) tayin etmiş idi."

<sup>37</sup> Bunları öğrenen vasileos (sultan), Hamza'yı görevden azletti ve hemen Zaganos, Tesalya ve Mora eparhı ve arhontu tayin edildi. L.Chalcocondyle, *Historiarum Demonstrationes*, neş.E.Darko, c.II, Budapestini 1922, s. 236.

<sup>38</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 40.

<sup>39</sup> Fr. Giese, *Die Altosmanische Chronik des Aşıkpaşazade*, Leipzig 1929, s. 144; N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1949, s. 200-201.

<sup>40</sup> Mehmet Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, yay. F. R. Unat-M. A. Köymen, c. 2, Ankara 1987, s. 734-735.

beğ'in ki Mora Sancağı ana virilmişdi" şeklinde bahsedilmektedir.<sup>41</sup> Bu üç Osmanlı kroniği 1460 yılındaki II. Mehmet'in Mora seferini anlatırken Mora sancak beyinin Elvan oğlu Sinan Bey olduğu konusunda hemfikirdirler.

Tursun Bey tarihinde 1463 yılındaki Osmanlı-Venedik savaşı sırasında Sinan Bey'in Mora sancak beyi olduğu "Elvan Beğ-oğlu Sinân Beğ-ki sancağ-ı Mora anun taht-ı yedinde idi" ifadesi ile teyit edilmektedir.<sup>42</sup> Ayrıca İbn Kemal de 1463 yılındaki Osmanlı-Venedik savaşında Mora sancak beyi Sinan Bey'in gösterdiği faaliyetleri teferruatı ile anlatmaktadır. Burada Sinan Bey'in soyu hakkında da bilgi verilmektedir. Buna göre Sinan Bey'in atası, Sultan Çelebi Mehmet'in çasnigir başıdır ve işi gücü gaza olan güngörmüş birisi idi.<sup>43</sup> Bu kayıttan dışında da Sinan Bey'in soyu hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Osmanlı kroniklerinden anlaşılacağı gibi 1460 yılında Mora'nın Osmanlı egemenliğine geçmesinden sonra 1463 yılına kadar Mora sancakbeyi Elvan oğlu Sinan Bey'dir Defterin 1463 yılının yazından önce yazılmış olması gerekmektedir. Çünkü 1463 yılında 16 yıl sürecek olan Osmanlı-Venedik savaşı başlayacaktır.<sup>44</sup> Oysaki defterimizde Osmanlı ve Venedik ilişkilerinin iyi olduğuna dair kayıtlar vardır. Örneğin Arkadiya nahiyesinde bulunan bir dalyan için şu kayıt mevcuttur: "Talyan 1, 360 (akçe), minha hisse-i hassa-i ruba 90, hisse-i Venedik-270, evvelden 3 hissesini Venedik tasarruf ede gelmiş."<sup>45</sup> Yani bu dalyanın gelirinin dörtte biri Osmanlılar tarafından kullanılırken, eskiden buranın sahibi olan Venediklilerin hakları korunarak dörtte üçlük geliri Venedik'e bırakılmaktadır. Venediklilerle ilişkilerinin iyi olduğuna dair diğer bir kayıta ise "Mezra'a-i Palaşa ki aslında Frenk elinde imiş. Ama mezkûr köylünün zarureti olduğu için anlara ekinlik virildi."<sup>46</sup> Bundan dolayı defter 1460 yılının sonu ile 1463 yılı arasındaki bir tarihte tutulmuş olmalıdır.

Defteri tarihlendirmekte bize yardımcı olan diğer bir kayıt ise "Zeamet-i Sandamiri, zaimmiş, İbrahim veled-i İsa Bey bin Pavlo Kurdik" ifadesidir.<sup>47</sup> Burada ifade edilen Pavlo Kurtik'i ve oğlu İsa Bey'in Arnavutluk'ta bir bölgeye

<sup>41</sup> İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter*, haz. Ş. Turan, Ankara 1954, vrk. 166; İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter*, haz. Ş. Turan, Ankara 1957, s. 162.

<sup>42</sup> Tursun Bey, *Târîh-i Ebû'l-Feth*, Haz. M. Tulum, İstanbul 1977, s. 131; Tursun Beg, *The History of Mehmed the Conqueror*, yay. H. İnalçık-R. Murphey, Chicago 1978, s. 113b.

<sup>43</sup> İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter*, haz. Ş. Turan, Ankara 1954, vrk. 256-258; İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman, VII. Defter*, haz. Ş. Turan, Ankara 1957, s. 246-247.

<sup>44</sup> S. Tansel, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyetleri*, Ankara 1953, s. 197.

<sup>45</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 94.

<sup>46</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 10, s. 180.

<sup>47</sup> Kirill ve Metodiy 1/14662, s. 14=vrk. 6b.

adını verdiklerini ve büyük bir bölgeyi tasarruf ettiklerini biliyoruz.<sup>48</sup> İsa Bey'in Mora'da görülen oğlu İbrahim'in yanı sıra Yusuf adında bir oğlu daha vardır. İki kardeş Hicri 859=Miladi 1454-55 yılında Tesalya'da Kesriç bölgesinde büyük bir timar tasarruf etmekte ve 42.399 akçelik gelir elde etmektedirler.<sup>49</sup> Mora'da ise 1460-1463 yılları arasında bir tarihte İsa Bey'in oğlu İbrahim tek başına Sandomiri şehrini ve nahiyesini bünyesinde barındıran bir zeamete sahiptir ve 22.952 akçelik geliri vardır. Kurtik ailesinin Arnavutluk'ta başlayıp Mora'ya kadar uzanan dirlikleri bize defterin konusunda bir fikir verdiği kadar Arnavutların Mora'ya gelirken izlediği güzergahı da çizmektedir.

Bu defter genelde diğer Osmanlı tahrir sisteminin özelliklerini taşımakla birlikte kendine has bazı özelliklere sahiptir. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz. Defter Mora'nın Osmanlı topraklarına katıldığı 1460 yılından sonra tutulmuş olmasından dolayı Mora'ya ait ilk tahrir defteridir. Dolayısıyla Mora despotluğunun son yıllarına ait durumu saptamaktadır. Henüz Osmanlı taşra sistemi tamamen yerleşmemiştir. Ancak sistemi yüretecek idari kurumların ve görevlilerin tayinleri yapılmıştır.

Henüz idari ve askeri görevlilerin dışında Müslüman halk Mora'ya iskan edilmemiştir. Dolayısıyla reayanın tümü gayr-i müslimdir. Bundan dolayı halk tahrir yapılırken dini özelliklerine göre değil, etnik özelliklerine göre kayda geçirilmiştir. Mora'da yoğun olarak iki etnik unsura rastlanmaktadır. Bunlar Rumlar ve Arnavutlardır.

### 3- 1461-1574 Yılları Arasında Dimitsana'nın Tarihi

1461-1574 yılları arasında Dimitsana'nın tarihi üç Osmanlı tahrir defterine dayanılarak incelenecektir. Bu defterler, Osmanlı Başbakanlık Arşivinde muhafaza edilen TT 10, TT 446, TT 560 no'lu defterlerdir. İlk defter 1461 yılında II. Mehmet döneminde tutulurken ikinci defter 1520-1566 yılları arasında hüküm sürmüş olan Kanuni Sultan Süleyman döneminde kaleme alınmıştır. Son defter ise, 1566-1574 yıllarında hüküm sürmüş olan II. Selim dönemine aittir.

Osmanlılar, Dimitsana'yı Mora Despotluğundan bir köy olarak devralmışlardır. 1461 yılında tutulan ilk defter adeta Bizans'tan Osmanlıya geçişin saptandığı durumu göstermektedir. 1461 yılında Dimitsana Mora mirlivası Elvanoğlu Sinan Bey'in hassına bağlı bir köy olarak Osmanlı idari sistemine bağlanmıştır. Mora'daki ilk idari sistem on yedi nahiyeden oluşan ve aynı adı taşıyan bir livadan ibarettir. Bu nahiyeler Vostiça, Hlumiç, Vumero, Kirevukor, Arkadiya, Leondar, Korintos, Balya Badra (Paleia Patra), Kalavrita, Minhalu,

<sup>48</sup> H. İnalçık, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara 1954, s. 85. "Vilayet-i Pavlo Kurtik, timar-ı İsa Bey, veled-i Pavlo Kurtik."

<sup>49</sup> Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver 10 no'lu defter, vrk 212a "Timar-ı İbrahim ve Yusuf evlad-ı İsa Bey veled-i Pavlo Kurtik, müşterek tasarruf edüb, ikisi bile eşerler."

Bezenik, Kalandriça, Sandomiri, Grebena, Aya İlya, Gardiçko ve Mistra'dır. Dimitsana ise Leondar nahiyesine bağlı bir köy olarak kaydedilmiştir.

1461 yılında Dimitsana'da 142 hane, 31 mücerred (yetişkin bekar) ve 13 bive (dul) bulunmaktadır. Osmanlı tarihinde hane tabiri genelde bir çift öküzün sürüp (toprağın verimliliğine göre 40-120 dönüm arasında değişebilir) bir ailenin geçimine yeterli olan toprak ve onun üzerinde genelde beş kişiden oluştuğu farz edilen aileyi kapsamaktadır. Dolayısıyla Dimitsana'da 142 hanede 710 kişinin yaşadığı kabul edilebilir. Bununla birlikte toprağı olan, ancak evli olmayan yetişkin erkekler ise, hane kavramının dışında mücerred adı altında birey olarak kaydedilmişlerdir. Daha önce bir hanenin parçası olan, fakat kocası öldüğünden dolayı dul kalan ve toprak sahibi olan kadınlar ise bive adı altında kaydedilmişlerdir. Dolayısıyla 1461 yılında Dimitsana'nın nüfusunun 31 mücerred ve 13 bive ile birlikte toplam 754 kişi olduğunu söyleyebiliriz. Bu rakamın bir köy için hem döneminde hem de bölgesinde çok olduğu söylenebilir. Örneğin Dimitsana'nın çevresinde yer alan Kokkora 9 haneden oluşurken Struza ise 16 hanelik bir köydür. Buradan çıkarılacak olan sonuç, Dimitsana'nın kasaba olmaya hazır bir nüfusa sahip bölgesinin merkezi durumunda büyük bir köy olduğudur.

Dimitsana'da 1461 yılında yaşayan 142 hanenin bazılarının birbirleriyle akraba olduğu ve gerçek manada Dimitsana'da 79 ailenin yaşadığını söyleyebiliriz<sup>50</sup>. Bu aileler liste halinde alfabetik sıraya göre aşağıda gösterilmiştir.

1. Andropulo	17. İşavro	33. Kolokianiti	48. Malsia	64. Pertontari
2. Armongavli	18. İvlasi	34. Kondoro	49. Mandila	65. Pirpoti
3. Atanas	19. Kaça	35. Kondostavla	50. Manes	66. Planidoro
4. Ayopulo	20. Kakoliri	36. Kondoyanni	51. Manopulo	67. Plastara
5. Benato	21. Kalavuni	37. Kordora	52. Mavriki Kukli?	68. Platendro
6. Bezarmo	22. Kalos	38. Kroki	53. Megaliofi	69. Raniyari
7. Diminoyanni	23. Karayanni	39. Kuçura	54. Miratis	70. Revandai
8. Frakla	24. Karkala	40. Kukli	55. Muso	71. Senizora
9. Gavra	25. Kariteno	41. Kuli	56. Musto	72. Seridina
10. Gavrilopulo	26. Kartopulos	42. Laskari	57. Nikola	73. Serino
11. Hartofilka	27. Karvavo	43. Lastara	58. Nomikiri	74. Simioni
12. Hlorilopulo	28. Karveki	44. Likoveniotsa	59. Nomiko	75. Tomopulo
13. İlyapulo	29. Katakornos	45. Lonbardopulo	60. Notara	76. Vuçara
14. İstanila	30. Kavrari	46. Malaviti	61. Papaandropulo	77. Yanako
15. İstefanopulo	31. Kavras	47. Malosalis	62. Pavlota	78. Zirona
16. İstroniklo	32. Kervavos		63. Peraski	79. Zirvo

1461 yılında köyün papazı olan Dimitris, Adropulo ailesinin bir mensubu olup babasının da eskiden aynı mesleği icra ettiği ismin başında kullanılan "papa" sıfatından anlaşılmaktadır. Ayrıca bu ailenin ekonomik durumunun iyi olduğu ve Dimitsana köyünde bir değirmene sahip oldukları ve yılda elli akçe

<sup>50</sup> TT 10, s. 121-123.

bu değirmen için vergi verdikleri kaydedilmiştir. Köy halkından Kordora, Papaadropulo, Manes, Kartopulos ve Laskari ailesinin de köyün zenginleri arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Çünkü her birinin Dimitsana'da birer değirmeni vardır ve her bir aile bu değirmen mülkü için ellişer akçe yıllık vergi vermektedirler. Bunlar arasında Laskari ölmüş olmasına rağmen değirmen dul eşi tarafından işletilmektedir. Bir köy için altı tane değirmenin olması nüfusu 142 hanenin üzerinde dahi olsa çok gibi gözükebilir. Ancak Dimitsana'da daha sonraki yüzyılda kaydedilmiş bir "resm-i bac-ı bazar<sup>51</sup>" yani Pazar kurulmasından alınan vergi ödediğini görüyoruz. Bu vergi genelde çevresindeki yerleşim birimlerine merkez durumundaki yerlerde kurulan pazarlardan alınır. Bu Dimitsana'nın çevre köyler için Pazar kurulan bir yer olduğu gibi çevre köylerin hububatlarının da işlenip una çevrildiği değirmene sahip olduğunu göstermektedir.

Köydeki aileler arasında Nomikos, Kervavos, Gavrilopulos, Kokoliris ve Notoras ailelerinin sayı bakımından diğer ailelerden daha büyük olduğu birden fazla hane çıkararak deftere kaydedildiğini görüyoruz. Sadece bu aileler değil, köydeki bütün haneler ve biveler ispençe vergisi adı altında kendi adlarına ve işledikleri toprağa bağlı olarak devlet adına Mora livasına has adı altında sahip olan Elvanoğlu Sinan Bey'e vergi ödemektedirler. Genel olarak bu vergi miktarı 1461 yılında Mora'da Arnavut hane ve mücerredler için 20 akçe iken Rum hane ve mücerredlerden 25 akçe alınmaktadır. Bunun sebebi Arnavutların genelde 50 hanenin çoğu zaman 20 hanenin altında bereketsiz küçük dağ köylerinde yaşıyor olmasıdır. Buna karşılık Rumlar ise ya sahil şeritlerinde yada ticaret faaliyetlerinin de yapıldığı büyük bereketli iç kesimlerde köylerde yaşıyor olmasıdır. Bununla birlikte toprak sahibi bivelerden Arnavut ve Rum olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün bivelerden 6 akçe alınmaktadır. 1461 yılında Dimitsana'da köyün Rum olduğuna dair herhangi bir ibare düşülmemesine rağmen Rum köylerine uygulanan ispençe miktarı uygulanmıştır yani 142 hane ve 31 mücerred 25'er akçeden ispençe vergisi ödemişlerdir. Toplam 10447 akçe vergi geliri ödeyen Dimitsana halkı 4521 akçe ispençe vergisi ödemişlerdir. Dimitsana'nın ödediği vergi geliri içindeki ispençenin oranı %43'tür. Bu oran en büyük gelir kaynağının kendine yetebilecek kadar bir çift öküzün sürdüğü toprağı işleyen aile olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü bu dönemde kas gücüne dayalı ziraat adeta günümüzde traktör gücüne benzemektedir. Dolayısıyla insan ekilebilir bol arazi için kıymetli bir ekonomik değerdir. Bu durum sadece Dimitsana için değil, hatta Osmanlı İmparatorluğunun diğer bölgeleri için de geçerli olduğunu

<sup>51</sup> TT 446, s. 358; TT 560, s. 28

söyleyebiliriz. Dimitsana köyünün 1461 yılında ödediği diğer vergiler ise, “öşr-i bagat” adı altında üzüm bağlarından, “öşr-i hinta” adı altında buğdaydan “öşr-i şair” adı altında arpadan, “öşr-i keten” adı altında ketenden, “öşr-i koz” adı altında cevizden, “öşr-i meyve” adı altında meyveden, “resm-i hanazır” adı altında domuzdan ve “resm-i hamr” adı altında şaraptan alındığı gözükmektedir.<sup>52</sup> Bunlar arasında buğdaydan alınan 3500 akçelik vergiden Dimitsana’da yetiştirilen en fazla ürünün buğday olduğu anlaşılmaktadır. Bu ürün tüm vergi ödemesinin %33,5’ini oluşturmaktadır. Dimistana’da dikkat çeken diğer bir ürün ise 200 akçelik keten ile 150 akçelik şarap vergisidir. Özellikle şarap vergisinin meyhane olan ve şehirleşmeye yüz tutan yerlerde yoğunlaştığı bilinmektedir.

1461 yılında 142 hane, 31 mücerred ve 13 biveden oluşan Dimitsana köyünün Kanuni Sultan Süleyman dönemine (1520-1566) gelindiğinde yani yaklaşık bir asır sonra nüfusunun 350 haneye<sup>53</sup>, mücerredinin de 97’ye çıktığını görüyoruz yani Dimiçana’nın nüfusu 754 kişiden 1847 kişiye çıkmıştır. Bir asırlık dönemde köye 1093 kişi ilave olunmuştur. Bir başka deyişle Dimitsana’nın nüfusu yüz yıl içinde %150 artış göstermiştir. Buna karşılık toprağa bağlı kişi başına ödenen 25 akçelik ispençe vergisinin miktarında değişiklik olmamış ve 447 vergi mükellefi 11175 akçe ispençe vergisi ödemiştir. Bununla birlikte ispençenin Dimitsana’nın ödediği vergi geliri içindeki oranı %48’e çıkmıştır. Buğday ve arpa Dimitsana’da en çok yetiştirilen üründür. Bu ürünler daha önceki defterde “hinta ve şair” adları altında alınmaktayken bu dönemde “gendüm ve cev” adları altında alınmaktadır. Ancak 1461 yılından farklı olarak başka hububat türleri de görülmektedir. Buğdayın kilesine on akçe değer biçilmiştir. Kile imparatorluğun farklı bölgelerinde değişiklik göstermekle birlikte standart olarak İstanbul kilesi kabul edilmektedir. Bir İstanbul kilesi 24,215 kg’dır<sup>54</sup>. Dimitsanalılar kilesi on akçeden 300 kile karşılığı 3000 akçe vergi ödemektedirler. Osmanlı vergi sisteminde öşür adı altında alınan bu vergi nakit karşılığı aynı vergidir. Osmanlılar bu dönemde ürünün 1/8’ini yada 1/10’unu vergi olarak almaktadırlar. Bundan dolayı da Arapça onda bir manasına gelen “öşür” kelimesini kullanmaktadırlar. Biz burada en kötü ihtimali yani sekizde birini vergi olarak kabul edersek bu Dimitsana’da yılda 2400 kile buğdayın yetiştigi manasına gelir. Bunun da kilogram karşılığı yaklaşık 58000

<sup>52</sup> TT 10, s. 123.

<sup>53</sup> Tt446, s.356

<sup>54</sup> *An Economic and Social History of the Otoman Empire, 1300-1914*, ed. by H. İnalcık – D. Quataert, Cambridge 1994, s. 990.



kg yani 58 ton buğday demektir. Bu dönemde Dimitsana'da darının da yetiştirilmeye başlandığını ve vergi alındığını görüyoruz. Ayrıca hayvancılıkta kullanılan ottan “giyah” adı altında ve hayvan yemi olarak da kullanılan yulaftan “alef” adı altında vergi alınmaktadır. Şarap için hazırlanan üzüm suyundan “şire” adı altında vergi alınmaktadır. “Şire”nin ölçüğü ise merdedir. Medrenin kilogram karşılığı ise 10kg’dır. Bir medre 20 akçedir ve Dimitsana’da elli medre için 1000 akçe vergi ödenmektedir. “Asiyab” adı altında geçen değirmenlerin sayısı ise altıdan ona çıkmıştır. Bir yıl tam olarak çalışan bu değirmenlerden altmış akçe vergi alınmaktadır. Ayrıca bu un değirmenlerinin yanına dört adet de kebe adı altında kumaş işleyen asiyablar (atölyeler) vardır. Kebe değirmenlerinden yılda kanun gereği on beş akçe vergi alınmaktadır. Hayvancılık ürünlerine ise “küvvere” adı altında arıcılık ilave edilmiştir. Daha önce görülemeyen bir ürün de “harir” adı altında ipekten alınan vergidir. Ölçü birimi lidredir. Bir lidre 133 dirhemdir. 1 dirhem de yaklaşık 3 gram olduğu bilinmektedir. Yani 1 lidre yaklaşık 400 gramdır. Dimitsana’da bir lidre ipeğin değeri 60 akçedir. Yılda yaklaşık 24 kilograma yakın ipek üretilmektedir.

Kanuni dönemine ait 446 no’lu tapu tahrir defterinde Dimitsana’ya ait gördüğümüz önemli bir özellik ise, burada bir baruthanenin kurulmuş olmasıdır.<sup>55</sup> Dimitsana’nın bazı sakinleri Muton, Anabolu, Patra ve Karitena kalelerine barut üretmektedirler. Bunlardan Dimo Loblila, Yorgi Gavra, Manol Gavra, Yorgi Anıgto, Panayoto Lobera, Yoti Mitroti Gavra adlı Dimitsana sakinleri Muton kalesine 26’şar vukiye barut vermektedirler. Vukiye okka manasına gelip bir okka yaklaşık 1,3 kg’dır yani 26 vukiye yaklaşık 33 kilogram gelmektedir. Bu hizmetin karşılığı olarak olağanüstü durumlarda alınan vergilerden ve ispençeden bu kişiler muaftırlar. Aynı şekilde Yani Filipo, Dimo Karkala, Nikola Dimoyanni, Yanni Plastro, Divra Pano, Kavalari birader, Yanni Karkala, Yani Lombardopulo, Yanni İstefanopulo, Tetoki Vuçara, İstematı Lombardopulo adlı şahıslar da yine Muton kalesine barut vermektedirler.

Nikola Palasira, İstematı Palasira, İstematı Kasa, İstematı Moskito, Aleksandro Gavra, Dimo Birmo adlı Dimitsana sakinleri ise Anabolu kalesi için 25’er vukiyye barut vermektedirler. Yani Birmo, Diçi Lubara, Mihal Eflako, Yanni Nikola Sergopulo, Yorgi Yanni Sergopulo adlı Dimitsana sakinleri de on beşer vukiye barutu Patra kalesine vermektedirler. Todoro İstefanopulo, Mihal Vuçara, Aleksandro velediş (Mihal Vuçara’nın oğlu) adlı şahıslar ise Patra’ya bağlı yeni yapılan kaleye on beşer vukiyye barut

<sup>55</sup> TT 446, s. 356-357

vermektedirler. Nikola Nikefor, Nikola Kutulo, Nikola Karkala, Doti Karkala, Moni Kaçiya, Yorgi Karkala, Todoro Karkala, Aleksandro Gavra adlı Dimitsanalılar Patra kalesine 26'şar vukiyye barut verirken Kumono Simioni, Yorgi İstanapulo, Yanni Lumi, Dorzi Lombarkopulo adlı kişiler ise Karitena kalasına yıllık olarak onikişer vukiye barut teslim etmektedirler. Yanni Gavriyanopulo, Andoniko Gavra diğer barut üretip kaleye teslim eden Dimitsanalılar gibi padişah emriyle yardımcı askeri manasında müselleme adı altında kayd edilmişler, ispençeden ve her türlü olağanüstü vergiden muaf tutulmuşlardır.

Mora'ya ait bu makalede kullanacağımız son defterimiz 1566-1574 yılları arasını kapsayan II. Selim dönemine aittir. Bu dönemde Dimitsana'nın ödediği vergi Kanuni döneminde 23300 akçe iken II. Selim döneminde 35500 akçeye çıkmıştır.<sup>56</sup> Buna karşılık hane sayısında bir gerileme söz konusudur. Hıristiyan olarak 168 hane ve 137 mücerred kaydedilmiştir. Bu nüfus azalmasındaki sebeplerden birisi Dimitsana'da barut üretimi için bazı sakinlerin müselleme adı altında yardımcı askeri sınıfa dahil edilmeleri ve ispençe ödeyen köy halkı nüfusundan düşülmeleridir. Bu durumu adı geçen kişilerin babaları da müselleme olup kendileri de her yıl Karitena kalesine barut verirler şeklinde yazılan ifadelerden anlamaktayız. Ayrıca nedenini bilemediğimiz bir sebeple çok kısa bir dönemde nüfus miktarında azalma söz konusudur. Bunun nedeni 1571 yılı içinde Akdeniz dünyasında yaşanan Kıbrıs'ın fethi ve İnebahtı deniz savaşlarıyla ilgisi olabilir. Fakat bunu kanıtlayacak herhangi bir kanıt şu ana kadar ulaşabilmiş değiliz.

Ancak bu dönemde Dimitsana'nın kentsel olarak büyüdüğünü gösteren bir gelişmeye de rastlıyoruz. Bu gelişme Dimitsana köyü içinde iki tane mahallenin ortaya çıkmasıdır. Bu mahalleler Zatuna ve Paleohor adlarını taşımaktadırlar. İlk mahallede 15 hane ve 2 mücerred yaşarken, ikincisinde ise 33 hane ve 5 mücerred yaşamaktadır. Kalanlar ise Dimitsana'nın merkezinde kaydedilmiştir. Dimitsana'da daha önce rastlamadığımız diğer bir özellik ise ilk defa olarak Dimitsana'da Müslüman sakinlerin görülmesidir. Sayıları sadece 3 olan bu Müslümanlar Hızır bin (oğlu) Mustafa, Ahmet bin Abdullah, Yusuf bin Abdullah isimlerini taşımaktadırlar. Bu üç Müslüman kişiden ikisinin genelde Osmanlı kayıt sistemi geleneğine uygun olarak sonradan Müslüman olan kişilerin baba adlarına verilen Abdullah isminin kullanılması onların Dimitsana'nın eski sakinleri olduğu fikrini uyandırmaktadır. Diğer bir özellik ise, bu üç Müslümanın çift adı altında kendilerine ait topraklarının olmasıdır. Bu durum yine daha önce görmediğimiz bir şekilde sayısı bir de olsa

<sup>56</sup> TT 560, s. 27.

bir gayr-i müslimin “baştina” adı altında Müslümanlar gibi toprak sahibi olmasıdır.

Dimitsana'nın bu dönemde barutcu aileri ise Muton kalesi için Arsubata, İştilipoti, Manes, Plastan, Gavra; Karitena kalesi için Manes; Anabolu kalesi için Mavra, Androni Moreni Ardiye, Vuçara; Patra kalesi için Sergopulo, Anbari, İstroniklo, Kondoyanni'dir.

### Dimitsana'nın 1461-1574 yılları arasındaki gelir ve nüfus artışı tablosu

Gayr-i Müslim	Yıl: 1461	Yıl: 1520-66	Yıl: 1566-74
Hane	142	350	168
Mücerred	31	97	137
Bive	13		
Baştina			1
Mahalle			Zatuna
			Paliohor
Müslim Hane			3
Hasıl	10447 Akça	23300 Akça	35500 Akça

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi yaklaşık yüz yıllık bir süreçte Dimitsana'nın nüfusu 1461 yılından 1574 yılına kadar bir gelişim göstermektedir. Bu gelişim vergi gelirlerindeki artışta kendini daha net olarak hissettirmektedir. Vergi geliri, yaklaşık üç buçuk kat artış göstermiştir. Bu artışın 16 yüzyılda Akdeniz dünyasında görülen genel nüfus ve ekonomik gelişmeye bağlı olduğu kadar sadece Mora'ya değil tüm imparatorluk topraklarına hakim olan Pax Ottomana ile de ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

### Ekler

#### A – Dimitsna ile İlgili Belgelerin Transkripsiyonu

##### TT 10

##### Varak 157/121

Karye-i Dimiçana, hassa-i mirliva

1- Papa Dimitri Papa Andropulo, Yorgi biraderi o, Mavriki Papa Andropulo, Yorgi biraderi o, Nikola Kervavos?;

2- Yorgi birader-i o, Tetoki birader-i o, Pavlos Kervavos, Nikola Revandaia, Teodoris Revandaia;

3- Yanni birader-i o, Manol Peraski, İstimati Kalokianiti, Yorgi Kondoro, Yanni veled-i o;

- 4- ....., Dimitri birader-i o, Yorgi veled-i o, Tetoki İşavro, Teodoris Kavras;
- 5- Yani İlyapulo, Nikola veled-i o, Petro İlyapulo, Manol Benato, Teodoris veled-i o;
- 6- Manol Plastara, İstimad birader-i o, Yorgi Plastara, Yorgi Benato, Mihal Nomiko;
- 7- Mavriki Kukli, Nikola Kaçura, Hristofora veled-i o, Dimitri İstefanopulo, Manol birader-i o;
- 8- Tetoki Vuçara, Mihal Kavra, Kosta birader-i o, Anaginos Nomikos, Nikifor Nomiko;
- 9- Yorgi Andropulo, Vasil Malaviti, Kondostavla Manes, Yani Manes, Tetoki veled-i o;
- 10- Petros Benato, Yanni Vuçara, Manol Pertontari, Tetoki Nomiko, Anagnosti Frakla;
- 11- Yanni Kondoyanni, Petros Karvavos, Teodoris Karkala, Yanni birader-i o, Mihal Notara;
- 12- Manol veled-i o, Vasil Senizora, Nikola birader-i o, Teodoris Nomikos, Manol Katahornos;

Varak 122

Tetimme-i karye-i Dimiçana, el-mezkur.

- 1- ....., Tetoki birader-i o, Dimitri .....pulo, Manol .....;
- 2- ....., Nikola birader-i o, ....., Mihal Karayanni, .....
- 3- Nikola birader-i o, Kosta Gavrilopulo, Yorgi Gavrilopulo, Yorgi Musto, Teodoris veled-i Musto;
- 4- Dimitri Tomopulo, Tetoki veled-i o, Petro veled-i o, Vasil Kavvari, .....
- 5- Yanni Kariteno, Vasil Gavrilopulo, Aleksı Gavrilopulo, Vasil Gavrilopulo, Mihal Gavrilopulo;
- 6- Dimitri Gavrilopulo, Yanni Muso, Nikola Platendro, Yanni Kakoliri, Teodoris Kaças;
- 7- Mihal Malosalis, Nikola Kroki, İstimadi Zirvo, Aleksı İstroniklo, Teodoris .....
- 8- Yorgi Armongavli, Papas Zirvo, Teodoris veled-i o, Anagnos Serino, Leo Zirvo;

9- Teodoris Simioni, Yorgi Simioni, Yanni birader-o, Yanni Simioni, Yanni Raniyari;

10- Teodoris Atanas, Yanni veled-i o, Leo Megalioti, Nikola Gavrilopulo, ..... Pirpoti;

11- Yorgi İstanila, Dimitri İvlasi, Yorgi İvlasi, Dimitri Lonbardopulo, Nikola Gavra;

12- Manol veled-i o, Yorgi veled-i o, Yanni veled-i o, Teodoro İstefanopulo, Tetoki birader-i o;

13- Mihal Lanbardopulo, Mihal Diminoyanni, Tetoki Kalavuni, Diakomi Mandila, Mihal Kakoliri;

14- Pavlo Megalipot, Mihal Atanas, Sani Armongavli, Teodoris Megalioti, Yanni Kalos;

15- Dimitri Dimoyanni, Leo hiş-i o, Teodoris Kartopulos, Manol hiş-i o, Yanni hiş-i o;

16- Androniko Dimoyanni, Nikola Notara, Nikola Karvavo, Yorgi Kukli, Yorgi Nikola

#### Mücerredan

17- .....Manopulo, Nikola ....., Yanni Papaandropulo mücerred, Andria Ayopulo mücerred, Sani Lastara mücerred;

18- Yanni Kavra, mücerred, Mihal Nomiko mücerred, Leo Manes mücerred, İstimati Yanako mücerred, Yorgi Vuçara mücerred;

#### Varak 123

Tetimme-i karye-i Dimiçana, el-mezbur, hassa-i mirliva

1- ..... Katahornos mücerred, Olos Pavlota mücerred, Tetoki Armogavli mücerred, Tetoki Kaça mücerred, Mihal Miradis mücerred;

2- Pavlos Kakoliri mücerred, Yorgi Kariteno mücerred, ..... salmo Hlorilopulo mücerred, Nikola Gavrilopulo mücerred, Yani .....pulo mücerred;

3- Kosta Kuli mücerred, Mihal Planidoro mücerred, Leo Kokoliri mücerred, Nikola Malosalis mücerred, Teodoris Karveki mücerred;

4- Dimitri İstroniklo mücerred, Yorgi Simioni mücerred, Tetoki Simioni mücerred, Yorgi Megalipot mücerred, Nikola Armongavli mücerred;

5- Mihal Pirpoti mücerred, Sevani Pirpoti mücerred, Dimitri Kondoyanni mücerred, Bive-i Yanni Karkala, Bive-i Hartofilka;

6- Bive-i İstrato Bezarmo, Bive-i Tomayiri Laskari, Bive-i Likoveniotsa, Bive-i Zirona, Bive-i Seridina;

7- Bive Manita, Bive-i Nomikiri Tetoko, Bive-i Dimitri Nomiko, Bive-i Manol Nomiko, Bive-i Teodoro Malsia

8- Bive-i Kavas Pertontari;

Hane 142

Mücerred 31

Bive 13

Hasıl	10447	
An ispençe		4521
Öşr-i bagat		1120
Öşr-i hinta		3500
Öşr-i şair	548	
Öşr-i koz	82	
Öşr-i meyva		15
Resm-i hanazır	4	
Resm-i hamr	150	
Öşr-i ketan		200

Mülk-i Papa Dimitri Papa Andropulo der karye-i mezkur, asiyab 1 resm 50

Mülk-i Yorgi Kordoro, der karye-i mezkur, asiyab 1, resm 50

Mülk-i Tani Papaandropulo, der karye-i mezkur, asiyab 1, resm 50

Mülk-i Kondostavla Manes, der karye-i mezkur, asiyab 1, resm 50

Mülk-i Bive-i Tomayiri Laskari, der karye-i mezkur, asiyab 1, resm 50

Mülk-i Todoris Kartopulos, der karye-i mezkur, asiyab 1, resm 50

**TT 446**

**Varak 353**

Karye-i Dimiçana, tabi-i Karitena

Hane 350

Mücerred 97

Müselleman

Barutgah-ı karye-i Dimiçana

Dimo Lobrila, Yorgi Gavra, Manol Gavra, Yorgi Anigto, Panayoto Lobera, Yoti Mitroti Gavra

Mezkurlar Muton kalesine yirmialtışar vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemler olmak için emr-i hümayun verilmeyin defter-i cedide kayd olundular.

Yani Filipo, Dimo Karkala, Nikola Dimoyanni, Yanni Plastro, Divra Pano, Kavalari birader, Yanni Karkala, Yani Lombardopulo, Yanni İstefanopulo, Tetoki Vuçara, İstemati Lombardopulo

Mezkurlar Muton kalesine yirmialtışar vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemler kayd olundular.

Nikola Palasira, İstemati Palasira, İstemati Kasa, İstemati Moskito, Aleksandro Gavra, Dimo Birmo

Mezkurlar Anabolu kalesine yirmibeşer vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemler olmak için emr-i hümayun verilmeğın defter-i cedide kayd olundular.

Yani Birmo, Diçi Lubara, Mihal Eflako, Yanni Nikola Sergopulo, Yorgi Yanni Sergopulo

Mezkurlar Balyabadra kalesine onbeşeri vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemler kayd olundular.

Todoro İstefanopulo, Mihal Vuçara, Aleksandro velediş

Mezkurlar Balyabadra kalesine tabi Burgaz-ı cedide onbeşer vukiye barut-ı siyah vermekle ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemler kayd olundular. Elllerinde olan emr-i şerif üzere.

Nikola Nikefor, Nikola Kutulo, Nikola Karkala, Doti Karkala, Moni Kaçiya, Yorgi Karkala, Todoro Karkala, Aleksandro Gavra

Mezkurlar Balyabadra kalesına yirmialtışar vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleme kayd olundular. Ellerinde olan emr-i şerif üzere.

Kumono Simioni, Yorgi İstanapulo, Yanni Lumi, Dorzi Lombarkopulo Karitena kalasına sal be sal onikişer vukiye barut-ı siyah virmeğin şartıyla cizye ve ispençe ve tekalif-i mezburuden müselleme olduğuna ellirinde emr-i hümayun ..... Müselleme kayd olundular.

Yanni Gavriyanopulo, Andoniko Gavra  
Mezkur zimmiler

Hasıl 23300

İспенçe 11175

Resm-i giyah 1300

Gendüm, keyl 300 kıymet 3000

Cev keyl 100, kıymet 600

Cavdar 100 kıymet 600

Erzen keyl 50 kıymet 300

Alef keyl 30 kıymet 130

Öşr-i ceviz keyl 10 kıymet 100

Şira medre 50 kıymet 1000

Resm-i karış 50

Öşr-i pirinkok 50

Ketan ve kendir 25 kıymet 100

Asiyab bab 10 kıymet 600

Asiyab-ı kebe, bab 4 kıymet 60

Harir lidre 6 kıymet 360

Resm-i küvare 18

Resm-i hanazır 205

Resm-i meyhane 110

Resm-i otlak 70

Resm-i meyve 30

Niyabet ve resm-i arusi 290

Mahsul-i çayır fi sene 180

Mahsul-i bac ve bazar 120

Mahsul-i çayır, karye-i Oreş 340

Resm-i dönüm ba timar-ı müselleman bab 15 kıymet 60



Resm-i kurutmalık 1300

Resm-i bostan 700

### TT 560

#### Sayfa 25

Karye-i Dimiçana

Müslim 3

Hane 120

Mücerred 127

Baştına 1

Müselleman-ı kale-i Muton

Yanni..., Nikola velleş, Todori Arsubata, İştılıpoti Mihal Manes, Yorgi biradereş, Yanni İstemati Plastan, Nikola veledes, Nikola Dimoyanni Gavra, ....veledes

Mezkurun zimmilerin ellerinde padişahımız eaze allahu ensarehu hazretlerinden hükm-i şerifleri vardır ki Muton kalesine sal ve sal yüz vukiye barut-ı siyah verüb ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemlerdir.

Müselleman-ı kale-i Karitena

Yorgi Nikola Manes, Lumi Manes,

Mezkurun zimmiler babaları müsellemler olup kendüler ..... her birisi sal be sal Karitena kalasına yirmi vukiye barut-ı siyah verir. İspençe ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemlerdir.

Müselleman-ı kale-i Anabolu

Lukomozona? Manol Mavra, Androni biradereş, Nikola Moreni Ardiye, Kostadin Yanni Vuçara

Mezkurun zimmiler Anabolu kalasına sal be sal her biri onar vukiye barut-ı iyah verub ispençeden ve avarız-ı divaniyeden muaf ve müsellemlerdir.

Mahalle-i Zatuna

Hane 15

Mücerred 2

Müselleman-ı kale-i Balya Barda

Yanni Nikola Sergopulo, Yorgi Yanni Nikola Sergopulo, Kiryano Yanni Anbari, Nikola Panayoto İstroniklo, Yorgi biradereş, Yanni Kondoyanni

Mezkurun zimmiler Balya Barda kalasına yüz yirmi beş vukiye barut-ı siyah verub ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemlerdir.

Mahalle-i Paliohor

Hane 33

Mücerred 5

Yekun

Hane-i Müslim 3, Çift 3

Hane 168

Mücerred 137

Baştina 1

Hasıl 35500

Resm-i çift 66

İspençe 5100

Resm-i giyah 673

Gendüm keyl 633 kıymet 6330

Cev keyl 388 buçuk kıymet 2331

Cavdar keyl 347 kıymet 2082

Erzen keyl 131 kıymet 786

Alef keyl 22 kıymet 88

Cevz keyl 10 buçuk kıymet 155

Şire medre 133 kıymet 3990

Öşr-i pirinkok 135

Öşr-i Keten ve kendir 65 kıymet 260

Asiyab bab 9 fi 60 resm 540

Asiyab bab 5 fi 15 resm 275

Resm-i karış 269

Öşr-i 15 buçuk kıymet 930

Resm-i küvvare 221

Resm-i hanazır 222

Resm-i ..... 280

Niyabet ve resm-i arus 910

Mahsul-i çayır kıymet 70  
Resm-i otlak 113  
Resm-i kurutmalık 672  
Resm-i bostan 336  
Mahsul-i bac-ı bazar resm 300

**B- Orijinal Belgelerin Fotokopisi**

- 1- TT 10, s. 121
- 2- TT 10, s. 122-123
- 3- TT 446, s. 356-357

157

121

Handwritten text in Ottoman Turkish script, organized into several sections with horizontal lines. The text includes names and titles, such as 'Hacı İsmail', 'Hacı Mustafa', and 'Hacı Mehmet'. There are also numerical notations and some symbols, including a circled '24' and a '3' with a dot. The script is dense and fills most of the page.

120

120

Handwritten text in Ottoman Turkish script, organized into several sections with horizontal lines. The text includes names and titles, such as 'Hacı İsmail', 'Hacı Mustafa', and 'Hacı Mehmet'. There are also numerical notations and some symbols, including a circled '24' and a '3' with a dot. The script is dense and fills most of the page.



159

123

Handwritten text in Ottoman Turkish script, organized into columns. Includes numerical data and names.

Handwritten notes and calculations at the bottom of the page.

122

158

Handwritten text in Ottoman Turkish script, organized into columns. Includes numerical data and names.







